

Notulen workshop 'Kansen en Keuzes bij co-onderzoek door bewoners in de wijk.'

"I am he as you are he as you are me: and we are all together"

Max Huber en Eileen Berkvens (beide onderzoeker / docent HvA)

Voorstelronde

De workshopdeelnemers stellen zich voor. De groep is klein, maar divers. Er is een lector 'Klantperspectief in Ondersteuning en Zorg' (Windesheim) aanwezig. Ze doet onderzoek naar de invloed van het handelen van professionals op 'klanten'. Het perspectief van de cliënt staat hierbij centraal. Een prangende vraag die de lector graag in de discussie wil bespreken is hoe die co-onderzoeker precies gezien moet worden: als gebruiker 'die gehoord wordt', of als een echte onderzoeker? Zij vindt vooral de term 'co-onderzoeker' erg lastig. Naast haar zit een adviseur van Movisie die in het verleden ervaring heeft opgedaan met internationaal co-onderzoek met zwerfjongeren. Ze vraagt zich af wat nu precies het verschil is tussen co-onderzoekers en ervaringsdeskundigen. Een vrijwilligerscoördinator van de Regenbooggroep die ook masterstudent Social Work (HvA) is, besloot aan deze workshop deel te nemen omdat ze er juist nog weinig van af wist. Ook aanwezig was een bestuurslid van Kring Andragologie die geïnteresseerd is in onderzoek en wat er op dit gebied leeft bij de HvA. Tot slot nam een SPH docent deel en die vroeg zich af hoe ze co-onderzoek nu moet zien en in hoeverre dit eigenlijk echt nieuw is. Er wordt al heel lang en voortdurend gezocht naar onderzoek dat vanuit betrokkenheid uitgaat. Parallel onderzoek, en praktijk. Termen zijn hot, maar heeft co-onderzoek echt een eigen definitie. Zo ja, wat is de definitie?

Eileen en Max leggen uit dat de definitie door iedereen anders wordt geformuleerd. Zij zelf denken dat de betekenis die je aan co-onderzoek geeft afhangt van drie onderstaande puzzels die ze in de workshop willen behandelen. Ze lichten de vragen toe n.a.v. hun eigen ervaring met co-onderzoek.

Drie puzzels

1. Wie zijn ze?
2. Wat is het doel
3. Wie heeft welke vaardigheden nodig.

Max doet zijn proefschrift over zelfbeheer. De praktijk die hij sinds 2009 als case studie onderzoekt is Eigen Stek. Een plek vóór en dóór mensen die dakloos zijn. De bewoners hebben volledige autonomie: ze nemen zelf alle besluiten. Max heeft een continue koppeling met de bewoners over het onderzoek. Zij hebben een actieve rol in data verzameling maar ook in bijvoorbeeld het ontwikkelen van de vragenlijsten en het afnemen van interviews. Niet iedereen doet in gelijke mate mee. Verschillende kwesties die opkwamen tijdens het onderzoeksproces zijn:

- Zijn co-onderzoekers de deelnemers van het onderzoek? En wat is de rol van ervaringsdeskundigen en sociaal werkers hierin? Normaal onderzoek je ook de *minority voice* wat meestal de 'burgers' zijn, maar nu zijn het de 'professionals', want de bewoners in dit geval zijn met meer en leidend. Aan dit soort vraagstukken moet aandacht besteed worden.
- Ook een interessante vraag is of en in hoeverre men de eigen ervaring als onderzoeker mee mag nemen

- Een andere puzzel is dat de traditionele rolverdeling vervaagt. Verhoudingen lopen door elkaar heen. Vriendschappen tussen onderzoeker, begeleiders en/of begeleiders en bewoners. Moet je daar iets mee?
- Wat is het doel en wie bepaalt dat? Als onderzoeker wilde Max weten wat 'zelfbeheer' precies is en hoe groepsprocessen verlopen. Deelnemers wilden meer weten hoe ze aan huisvesting konden komen. Verschillende belangen. Wie bepaalt en beslist de richting van het onderzoek? En wie past zich aan, aan wie? Past de onderzoeker zich aan aan de deelnemers of andersom (bijvoorbeeld in taal)? Investeer je in co-onderzoekers zodat zij vaardigheden krijgen die op professioneel niveau zijn? Of juist niet? Want als de co-onderzoekers dan de vaardigheden van een professional krijgen, sluiten zij dan nog aan bij de deelnemers?

Eileen onderzocht samen met een collega (Rosalie Metze) van de HvA de ouderenvriendelijkheid van de Indische buurt. Het doel van het onderzoek was hoe oudere bewoners het wonen en leven in de Indische Buurt ervaren en hoe zij denken dat hun wijk ouderenvriendelijker kan worden. Dit onderzoek deden zij in opdracht van GGD Amsterdam. Het team bestond uit 6 onderzoekers (2 van HvA en 4 co-onderzoekers). Er vonden regelmatig bijeenkomsten plaats met sleutelfiguren uit de wijk. Er zijn uiteindelijk 40 interviews afgenomen met een diverse groep ouderen buurtbewoners. Het onderzoek duurde 1,5 jaar. De kwesties die Eileen tegenkwam waren:

- Wie zijn die co-onderzoekers? Ze wilden een weerspiegeling van de wijk en niet alleen de *usual suspects*, want in hoeverre horen zij nog bij de doelgroep als ze al ingebed zijn in institutionele structuren? Aanvankelijk zochten ze naar 60-plussers, maar die groep bleek zich er uiteindelijk niet zo voor te interesseren. Twee co-onderzoekers waren ouderen en de rest 'peers', zoals een journalist die veel interviews met ouderen had gedaan en daarom de doelgroep goed kende.
- Eileen vertelt dat ze teleurgesteld zijn over het feit dat het hen niet is gelukt om co-onderzoekers te vinden met een arbeidsmigrantenachtergrond. Er waren enkele enthousiastelingen, maar die gingen voor een lange tijd op vakantie. Ze hadden geprobeerd contact te krijgen via migrantenorganisaties maar die waren er niet zo happig op om hun eigen netwerk te gebruiken.
- Eileen is veel op pad geweest ter voorbereiding om de buurt en mensen te leren kennen. Om zichtbaar te worden in de wijk. Koffie drinken bij wijktafels; plekken waar de betrokken burgers zich verzamelen. 'Mensen moeten je gaan leren kennen om in netwerken te kunnen rollen.'
- De co-onderzoekers kregen 70 euro per maand. Financiële vergoeding is een incentive. 70 euro is weinig maar wel bepalend om mee te doen voor sommige mensen. Type co-onderzoekers zal veranderen naarmate je meer geld gaat geven.
- Het doel voor de GGD was vooral om inzicht te krijgen in de buurten. Het doel van de HvA onderzoekers was breder. Het ging hen ook om empowerment van co-onderzoekers en gemeenschapsondersteuning.
- De vaardigheden van de co-onderzoekers zijn via training ontwikkeld. Een training die ze allemaal (ook onderzoekers van HvA) gezamenlijk hebben gevolgd. Zodat er toch een gelijk soort taal ontstaat waardoor je met elkaar kunt discussiëren over het onderzoek. Het effect is dat je een interessantere discussie krijgt en elkaar beter kan begrijpen.
- Werken met co-onderzoekers heeft wel effect op de kwaliteit. De data die bijvoorbeeld uit interviews komt is iets minder. De GGD vond dit bezwaarlijker dan de HvA onderzoekers. De doelen van de twee partijen waren dan ook niet helemaal hetzelfde.

In het tweede deel van de workshop worden enkele puzzels met de groep besproken:

Puzzel 1: Als de co-onderzoeker en respondent 1 eigenschap of kwaliteit delen, dan behoren ze tot dezelfde peergroep.

Nadat werd besproken wat nu precies bedoeld wordt met deze puzzel bleken de meeste workshopdeelnemers het er niet mee eens te zijn. Iemand kan nooit een hele groep vertegenwoordigen op basis van één eigenschap.

Puzzel 2: Co-onderzoek is toch voornamelijk een onderzoeksmethode. Gemeenschapontwikkeling en empowerment zijn hieraan ondergeschikt

De eerste reactie van de meeste deelnemers was dat ze het hier mee oneens waren. Er werd wel gezegd dat dit natuurlijk afhangt van het doel van het onderzoek. Voor veel onderzoekers is 'empowerment en gemeenschapontwikkeling' een bijvangst en niet zo zeer het uiteindelijke doel. Zo wordt co-onderzoek ook op Kwalon beschreven; dat co-onderzoekers betrokken worden bij het onderzoek om de kwaliteit van het onderzoek te verbeteren. 'Verwarren we nu niet het werk van een opbouwwerker met dat van een onderzoeker?' Dit kritische geluid van een deelnemer zorgde voor een interessante discussie: 'als je doel gemeenschapontwikkeling of empowerment is moet je het dan wel onderzoek noemen? De term 'co-onderzoekers' gebruik je dan onder valse voorwendselen. Want het gaat dan om community building. Dat is iets anders dan onderzoek doen. Onderzoek doe je vanuit de zoektocht naar het weten. Het zijn twee verschillende dingen met twee verschillende doelen.'

Puzzel 3: Co-onderzoekers moeten onderzoeksvaardigheden of -ervaring bezitten om onderdeel te kunnen zijn van de onderzoeksgroep

Ook bij deze stelling was de eerste reactie van de meeste workshopdeelnemers 'oneens' maar verdere discussie diende tot nuancering. Zo werd er in het begin beargumenteerd dat co-onderzoekers geen vaardigheden hoefden te hebben, want 'wat is anders het verschil met een gewone onderzoeker?' Maar ook: 'als de co-onderzoeker geen vaardigheden hoeven te hebben, wat onderscheidt hen dan van informanten? En waarom noemen we ze dan niet gewoon informanten? Ze geven informatie en helpen mee.'

Iemand vroeg wat dan het verschil is met handelingsonderzoek. Hierop werd geantwoord dat dit laatste onderzoek is dat gericht is op professionals. Ook een soort co-onderzoek maar duidelijk met een focus op een andere groep.

'Schiet het co-onderzoek niet te ver door? De bedoeling is goed, maar onderzoek gaat om kennis. En deelnemers (co-onderzoekers) die praten vanuit een individuele ervaring. Hun informatie. Het is prima om ze mee te nemen naar interviews en vragen om te helpen met meedenken over dingen als vragenlijsten, maar meer kan niet. Zij vertegenwoordigen hun eigen ervaring en niet die van een groep. Dat moet jij als onderzoeker zelf doen. Het slaat door als je dat aan een co-onderzoeker overlaat.'

'Co-onderzoek is vanuit gelijkwaardigheid' was de reactie op bovenstaand kritisch geluid. Het gaat erom dat je samen spart. 'Maar als het om sparren gaat', vroeg iemand, 'waarom gebruik je niet gewoon een focusgroep?' Hierop werd gezegd dat het verschil is dat focusgroepen geen invloed hebben op het onderzoeksproces.

‘De onderliggende vraag in deze discussie is volgens mij, zei iemand, ‘wat versta je onder onderzoek? En wat is je doel? Wil je iets weten of heb je ook andere doelstellingen?’

Tot slot werd nog een vergelijking van co-onderzoekers met ervaringsdeskundigen gemaakt. Ervaringsdeskundigen spreken ook vanuit hun eigen ervaringen, maar omdat van hen wordt verwacht ook andermans ervaringen te gebruiken worden zij opgeleid en getraind.

Hoewel iedereen het in het begin oneens met de stelling was, werd na de discussie toch geaarzeld over die keuze. Net als ervaringsdeskundigen zouden co-onderzoekers misschien toch vaardigheden moeten hebben en trainingen moeten kunnen krijgen.

Tot slot vroeg iemand nog aan Max en Eileen of het doel van het werken met co-onderzoekers ook is om meer data te verkrijgen. Volgens Eileen is dit zeker niet het geval want het is niet per se gemakkelijker of sneller om met co-onderzoekers te werken. Eileen vertelde dat het werken met co-onderzoekers het onderzoeksproces en met name de verspreiding ervan wel versterkte. Haar onderzoek kreeg door het werken met co-onderzoekers goede inbedding in de buurt. Het werd een hype en ze werden veel gevraagd om langs te komen met presentatie of om er stukjes over te schrijven.

‘Werken met co-onderzoekers kan ook ten goede komen aan het onderzoek.’ Max vertelde tot slot dat hij ervaren heeft dat boeiende vraagstukken werden opgeworpen die nooit boven tafel waren gekomen als hij niet met co-onderzoekers had gewerkt.